

Novi Rod

Al. Zornicek

Št. 7, 8

List za
mladino

1922

NOVI ROD

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 L, za pol leta 6 L, za četrt leta 3 L; posamezne številke so po 1 L.

Letna naročnina za inozemstvo: 15 L.

Izdaja „Zveza jugoslovanskih učiteljskih društev“
v Trstu.

VSEBINA

Oton Župančič: VEVERICE . . .	Str. 97
R. Peterlin-Petruška: ŽELJA DE- KLICE . . .	98
Karel Širok: SEMNJARJE . . .	98
Igo Gruden: SPELA - UK . . .	98
Stano Kosovel: LEGENDA O SVE- TU . . .	99
† Ivan Cankar: VEČERNI SPRE- HOD . . .	99
Fr. Milčinski: ZGODBE KRALJE- VIČA MARKA — 18. Smrt kra- jeviča Marka . . .	100
19. Kraljevič Marko ni mrtev . . .	102
Vladimir Levstik: TRDOBOJ IN NISA . . .	105
Francé Bevk: MODRA ŠTORKLJA (Japonska pravljica) . . .	109
Cvetko Golar: DOBRA ZAMENA (Ruska pravljica) . . .	110
L. N. Tolstoj - Ivan Vouk: KAKO JE HUDICEK ODSLUŽIL KRA- JEC POGAČE . . .	112
Josip Ribičič: SANJE IN RESNIC- NOST . . .	115
F. S. Finžgar: VEDEŽ (Otroška igrice v dveh dejanjih z glasbeno prilogo) . . .	116
M. Luther - Ivan Albrecht: VOLK IN ŽERJAL . . .	124
POUK IN ZABAVA . . .	125
KOTICEK MALIH . . .	127

Odgovorni urednik: Josip Ribičič.

Uredništvo se nahaja: v Trstu, ulica Fabio Severo štev. 25.

Upravištvo: Škorklja Sv. Peter štev. 62.

Tiska tiskarna „Edinost“

v Trstu.

OTON ŽUPANČIČ:

VEVERICE.

Vejica orehova,
 vejica ti leskova,
 zgani se, skloni se,
 nagni se k meni,
 dajmi lešnik,
 daj mi oreh —
 veš - li, kóga ž njim pogostim ?
 Če se pa nočeš skloniti,
 moram nate skočiti !
 vso te otresem,
 vso te oberem,
 lešnike vse, orehe vse
 Cicibanu podarim,
 tebe pa vejica - revica,
 lebe pa golo pustim !

Smuk — smuk — smuk !
 S suhega na zeleno,
 z zelenega na cveteče,
 s cvetečega na zoreče —
 smuk — smuk — smuk !

□ □ □ □

R. PETERLIN - PETRUŠKA :

ŽELJA DEKLICE.

Sinoči sem šla mimo grada...
Na vrtu v topolov zavetju
so bile vse rožice v cvetju.

„Jaz tudi tak domek in vrtec
ves v rožah imela bi rada!...“

In rožice želje so moje umele
in z vetrčem so za menoj prihitele,
še enkrat me z dihom so svojim objele.

□ □ □ □

KAREL ŠIROK :

SEMNJARJI.

Kod ste hodili,	dvoje za strica,
kje se mudili?	za strica Matijca,
— V mestu na semnju.	dvoje za teto,
Kaj ste kupili?	za teto Marjeto;
— Tri krave rujave,	a tebi prinesli
tri bele konjiče,	smo vrečo luskin
tri črne kozličke,	rešeto medice,
tri koze rogate	naprstnik rozin. —
in štiri copate:	

□ □ □ □

IGO GRUDEN :

ŠPELA - UK.

Hija, hoja, špela - uk
gre po polju: cuk, cuk, cuk...
roke vedno kvišku nosi,
kar želimo vse izprosi:
njivam dežja, poljem sonca,
mamki kaše za dva lonca,
nam pa črešenj poln klobuk —
hija, hoja, špela - uk,
hija, hoja, cuk, cuk, cuk...

Špela - uk pravijo pri nas v Nabrežini veliki svetlo - zeleni kobilici.

□ □ □ □

STANO KOSOVEL:

LEGENDA O SVETU.

Kaj je bil nékdaj ta lepi svet,
 kaj je bil nékdaj ta lepi cvet?
 Ali oba sta od vekomaj,
 ali od včera, ali od zdaj?

Svet je bil pust kakor gola plan,
 cvet odpovsod je bil s temo obdan,
 mrtva ležala sta tam oba,
 dokler sta bila brez duhà.

Toda kot vsemu doleče čas,
 prišel i svetu je božji ukaz:
 Vzdrami se! — In svet se je zavrtel,
 in na svetu je nežno še cvet zadehtel,

□ □ □ □

† IVAN CANKAR:

VEČERNI SPREHOD.

Pred menoj se v noč poraja
 gozda temnega svetišče,
 krasa pravega ognjišče —
 tiha groza me sprehaja.

Kažejo se iz goščave
 kakor gozdni velikani,
 tiho šepetajo v strani
 tanke smreke temnoglave.

Vetrec hladen piha v ilce;
 zvezd je polna neba greda,
 mesec blede name gleda;
 dajejo mi duh cvetice.

Oglasi se gladna sova
 z nizke v noč zavite breze;
 pevka s strahom z gnezda zleze —
 tiho čaka konca lova.

Slavec čute tam na veji
 v zrak ljubezni sladke lije
 in odmeva melodije
 te mu skala tam na meji.

To pesem je zložil Ivan Cankar, ko je bil dijak tretje realke v Ljubljani, l. 1891.

Cvetko Golar.

□ □ □ □

FR. MILČINSKI:

ZGODBE KRALJEVIČA MARKA.

18. SMRT KRALJEVIČA MARKA.

daleč preko sto let je živel kraljevič Marko svoje junaško življenje, strah nasilnikom, zavetnik zatirancem, osvobodnik krivicam.

Obračal pa se je svet in modril, rodili so se novi rodovi, šibkejši v junaštvu, silnejši v zvijači, in je doživel sivi kraljevič Marko puško in smodnik.

Naletel je na zeleni planini pastirja, droben je bil dečko, Markovega buzdovana niti ne bi bil premeknil, kamo-li ga zavihтел in vrgel v cilj. Pastir je imel puško in je streljal ptiče.

Kraljevič Marko se ustavi, ga gleda in vpraša: «Pri Bogu, sinko, kakšno imaš to palico, kaj ž njo počenjaš?»

Pravi pastir: «Ne vidiš, dede, ptiče streljam, pa bi mogel ustreliti tudi tebe».

Kraljevič Marko se mu je nasmehnil: «Da bi me s to-le palico ubil ti, sinko, ko me izmed junakov najsilnejši ni vzmogel?» Nastavil je roko: «Ustrelil!»

Pastir je sprožil, prestrelil je Marku roko.

Kraljevič Marko je gledal krvavečo rano, zmajal je glavo in dejal: «Nadživel sem svoj čas, ni več zame ta svet — vsaka kukavica me lahko ubije».

In so ga opominjale misli, da se mu bo umakniti.

Bilo je v nedeljo zgodaj pred žarkim solncem. Kraljevič Marko je jahal preko Urvine planine pa je začutil, da verni šarac pod njim omahuje. Zavzame se kraljevič Marko, gleda, vidi: šarcu se usipljejo solze.

Mu reče kraljevič Marko: «Holaj, šarac, sto let in več je že preteklo, kar si mi zvesti drug, ali ne enkrat mi nisi omahoval, ne enkrat točil solza. Slabo je to znamenje. Komu gre za glavo, meni ali tebi?»

Namesto šarca se je oglasila vila z vrha Urvine planine: «Kraljevič Marko, moj pobratim, da veš, kaj je šarcu: hudo mu je zate, ker se razstaneta skoro».

Kraljevič Marko je odgovarjal: «Motiš se, bela vila. Daleč sem prišel po svetu, od vzhoda do zahoda sem prehodil zemljo in mesta, ali boljšega nisem videl konja, da bi ga hotel v zameno za šarca. Niti nisem naletel junaka, da mi ga vzame po sili. Ne verjamem, sestra vila, da naju kaj loči, dokler mi je na ramah glava».

Se se mu je oglašala bela vila: «Kraljevič Marko, moj pobratim, ne pravim, da boš zamenjal šarca in ga prodal. Niti ni junaka na zemlji, da te pogubi z ostro sabljo, z buzdovanom ali bojnim kopjem. Nego štete so ti ure. Nad teboj je Bog, stari krvnik, po njegovi volji te zajame smrt. Vrh planine, kamor te pelja pot, stojita dve tanki jelki, daleč na široko

sega njuno hladno zelenje, med njima stoji vodnjak. Ondu razjaši šarca, priveži ga k jelki, a sam se skloni nad vodo, da vidiš svojo usodo!»

Kraljevič Marko je storil, kakor mu je velela vila. Prijahal je vrh planine, v hladu tankih jelk je stal vodnjak, nagnil se je nad vodnjak pa mu je voda pokazala lice: sivo je bilo in upadlo, brez iskre oko mu in motno. Solze so se ulile kraljeviču Marku. Ni se bal umreti, dolgo je bil prehodil pot življenja, dolgo in polno nevarnosti in bojov, vaje je bil zreti smrti v oči, pa le mu je težka bila ločitev. «Lažniv si svet in vendar lep ko cvet. Predolgo sem hodil po tebi in je le bilo prekratko. Rad te zapuščam, pa te ne bi zapustil, ali te moram».

Potegnil je sabljo damaščanko, da zadnjič ž njo zamahne. Zamahnil je in je zamahnil tako, da je odsekal šarcu glavo: «Da ne padeš Turku v roke, da ne hlapčuješ Turku s tovorom na hrbtu». Zakopal je šarca, da lastnega brata ne bi lepše. Verna sablja mu je doslužila, na štiri kose jo je zlomil, da se ne bi Turek ž njo ponašal. In še je zdrobil bojno kopje in ga razmetal po jelovem vejevju.

Buzdovan šestoperni je zavihtel v silnem krogu in ga izpustil, daleč so ga nesle poslednje moči kraljeviča Marka, daleč z Urvine planine preko visokih bregov in ravnega primorja v sinjo globino. «Kadar osva-neš iz morja zopet na dan, buzdovan šestoperni, tačas se porodi junak, enak bo meni».

Sedel je kraljevič Marko in napisal list, kdor pride mimo in ga najde, da bo vedel: umrl je kraljevič Marko. Tri pasove zlata je imel opasane; prvi bodi za pokop, drugi za okras cerkva, tretji slepim in hromim, da bodo hodili po svetu in peli njegov spomin.

Nateknil je list jelki na vejo, da ga vidi, kogar tod pripelje pot. Pod jelko v travo si je prestl zvesto zeleno dolamo, prekrižal se je, soboljo kučmo si je pomeknil čez oči, doli je legel in zaspal.

Teden dni je ležal ondukaj. Mimo so prihajali potni ljudje; čim so spoznali kraljeviča Marka, so se mu umeknili daleč na okoli, da ga ne zbude.

Prijahata mimo tudi dva svečenika. Bila sta v glasnem razgovoru pa pravi starejši mlajšemu: «Sinko moj, tiho! Glej kraljeviča Marka, da ga ne zbujiva! Zle volje lahko bi naju pogubil, če ga zdramiva iz sna.»

Oprezna sta ga gledala, kako spava, pa opazita v jelki na zeleni veji beli list. Bereta ga: mrtev je kraljevič Marko, mrtev je, mrtev!

Razjokala sta se nad njim in molila. S sabo sta odnesla njegovo truplo na Sveto goro v belo cerkev. Ali grobu njegovemu ni znamenja ne sledu.

□ □ □ □

19. KRALJEVIČ MARKO NI MRTEV.

reko gore je bil jahal gospodar, da si preskrbi vina za slavo krstnega imena svoje hiše. Kupil si ga je dva mehova, natovoril ga na konja in pognal proti domu. Toda se je bil zakesnil s pokušanjem in pogajanjem, prehitela ga je noč, zgrešil je pot in se je znašel pred pečino, da ni mogel naprej, ni vedel nazaj. Pečina je bila votla, gospodar se pomakne vanjo, da v zavetju prebije noč. Pa vidi, votlina nima konca, globoko sega v goro, daleč notri gori ogenj.

Prijelo je gospodarja, da pogleda in izve, kdo kuri v pusti jami, pa je šel in se tiho plazil ob skalnati steni proti ognju. Kar mu zastavi pot bela žena; čaroben soj je obdajal vitkonjeno postavo.

Mož se je spomnil: vila je! in se je prestrašil, skoro se je sesedel. Ali vila ga je prijazno ogovorila, naj se je nikar ne boji, ker ni sovražna dobrim ljudem.

Zdaj ji je razložil svojo nezgodo, kako ga je zajela noč, in jo je vprašal in prosil, ali sme prenočiti v pečini. Dovolila mu je, raztovoril je konja in ukazala mu je k ognju, da je sedel.

Rad bi bil pa vedel, kakšni posli drže vilo v tem skalovju. Vila mu je brala vprašanje iz oči in mu povedala, da ima Kraljevič Marko, njen pobratim, v tej gori svoj stan, ona pa ga čuva.

Gospodarju se je razigralo srce od želje, da vidi na svoje oči slavnega junaka, ki gredo o njem pesmi iz ust do ust, in je prosil vilo, ali bi pustila in bi bilo mogoče, da le za hip vidi kraljeviča.

Vila ga je pozvala, naj stopi ž njo. Odprla so se pred njima težka železna vrata, koj za vratmi je stal verni šarec in jima zastavljal pot. Doteknila pa se ga je vila z rahlo roko in pokoren se ji je umeknil. Zdajci se je začudenemu pogledu moževemu pokazala široka in visoka dvorana, sredi dvorane visi sablja damaščanka, iz dragih kamenov v njenih ročajih se usiplje svit daleč naokoli. Pod sabljo damaščanko pa glej kraljeviča Marka: skala mu je stol, skala mu je miza, a junak Marko ves bel po glavi in v bradi kakor da je sneg zapadel planino in oči mu slepe in mrtve.

Zgane se Marko in vpraša vilo: «Čujem človeka, kdo je ta človek?»

Vila mu pove, da je gospodar nakupil vina za krstno ime pa ga je noč prevarila in zapeljala v te pečine.

Kraljevič Marko posluša viline besede in pravi: «Daj, stopi bliže, brate, da se poljubiva, in seži mi v roko, da spoznam, kake moči ste sedaj ljudje!»

Radosten je hotel gospodar pred častitega junaka, ali mu je ubranila vila. S kretnjo roke mu je ustavila korak, tiho mu je razodela, naj se varuje, kakor mu je drago življenje: kraljeviča Marka junaški objem bi mu strl glavo, njegova silna pest mu zlomila kost. Pa mu je dala v eno roko močen železni drog, nasprotni konec mu je bil razbeljen v ognju, v drugo roko, mu je dala veliko jekleno bučo.

In mu je pokazala, kako naj stori, in gospodar je segel Kraljeviču Marku v roko z žarečim železom. Pa je kraljevič Marko zgrabil goreče železo in ga stisnil, da je voda zacurela iz njega. In še mu je gospodar pomolel jekleno bučo, pa jo je Kraljevič Marko objel in so se ji vtisnili vsi njegovi prsti. «Joj meni,» je dejal kraljevič Marko, «kako slabotni so sedanji ljudje!»

Mu reče gospodar: «Za Boga, kraljevič Marko, pravijo in pojo, da si že davno in davno mrtev.»

«Nisem, brate», je dejal kraljevič Marko, «le svojega časa čakam v pečini, da planem na svet, da raztiram in pogubim vse one, ki delajo krivico in nasilje.»

Gospodar ga vpraša, kdaj pride ta čas.

Mu odgovori kraljevič Marko: «Glej sabljo damaščanko, ki mi visi nad glavo! Ne vidim je, ali čutim njen soj. Kadar bo polna mera krivic in nasilja na svetu, sama mi bo skočila iz nožnic in v roke. Bliža se ura! Pravijo mi, poglej, ali je res! — le še za prsta dva tiči damaščanka v nožnicah. Tedaj zajaham junak svojega vernega šarca, Bog mi povrne oči in udarim po nasilju in krivici, da dam vsakemu svoje. Krvav bo boj — sila bo zatrla silo. Iz krvave zmage se zopet vrnem v pečino na trdni ta prestol, živa skala ga veže z zemljo, ni človeške moči, da mi ga omaje. dokler ne da Bog. Pod skalnati strop nad junaško glavo si obesim golo sabljo, pod njo bo stala zlata čaša, da bo kapala vanjo s krvave sablje

rdeča kri, da izpijem čašo, kadar bo polna — zadnja bo čaša zadnje krvi, ki jo sila prelije na tej zemlji, in zadnje moje pitje. Po božji volji ne bo več treba zemlji kraljeviča Marka.

Kraljevič Marko se je zamislil v bodoče dni, za njim v širni temi se je oglašal žvenket junaškega orožja, rezget bojovitih konj.

Zbudil se je iz misli, umirili so se konji in junaki. Vpraša kraljevič Marko gospodarja: «Koliko tovariš vina?» Gospodar odgovori pa mu reče Marko: «Nalij mi ga čašo, da ga pokusim! Tristo let je preteklo, kar ga nisem več pil.»

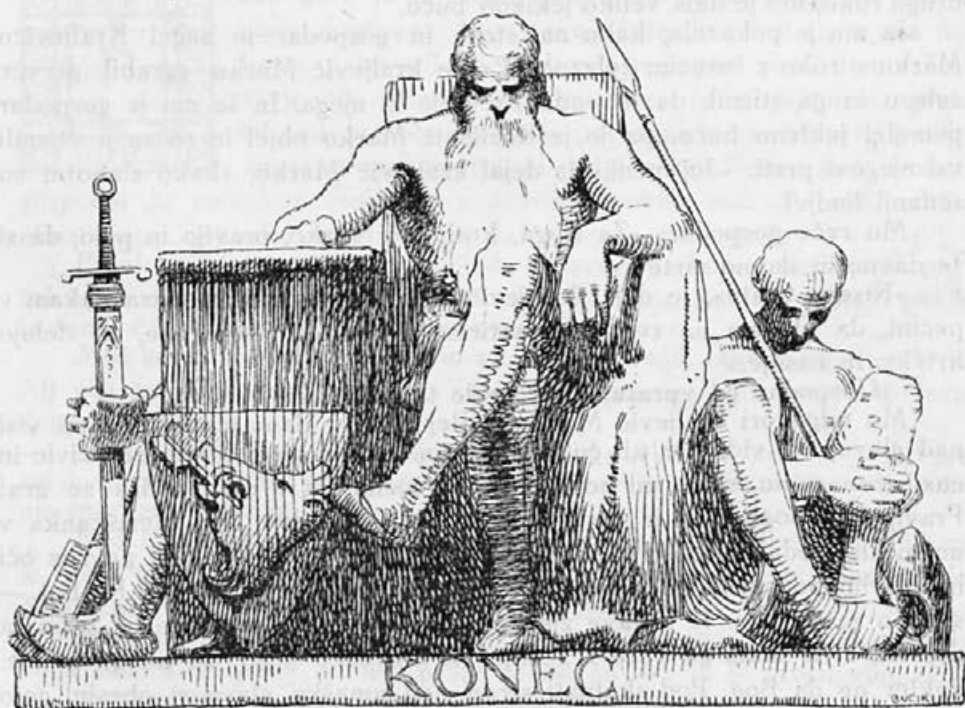
Drage volje mu prinese gospodar poln meh, Marko ga nagne in v dušku izprazni do zadnje kaplje. Še eno si želi čašo, gospodar mu postreže še z drugim mehom — tudi drugega popije kraljevič Marko do srage. Potem vpraša, koliko je bilo vina.

Gospodar pove, da dva mehova.

Zavzel se je Marko: «O jadni svet, kaj si dočakal, kaka ti je mera in prevara! Kar sta bili za mojih dni dve čaši, zdaj sta dva mehova!»

Velel je vili naj da gospodarju perišče cekinov, da kupi drugega vina, da bo mogla slaviti hiša krstno ime. A gospodarju je ukazal, da do smrti ne razodene nikomur, kar je videl in slišal.

Tako se je tudi zgodilo.

VLADIMIR LEVSTIK :

TRDOBOJ IN NISA.

red dvatisoč leti je bil Rim prestolnica sveta. Rimski oblastniki so vladali tudi našim zemljam in so v njih zgradili cvetoča mesta: Emono, ki je postala Ljubljana, Celejo, ki ji pravimo Celje, in Petovium, ki se zove Ptuj. Toda zgodilo se je, da so postavili rimski vojniki na gori Kalvariji tri lesene križe in so nanje pribili tri može; levega in desnega, ker sta bila razbojnika, srednjega, ker je rekel, da je Božji Sin in Kralj po večni Ljubezni... Tisti dan, ko je izkrvavel Krist na rimskem križu, se je začel konec svetovnega carstva.

Mogočna država je pokala od lastnega napuha, trohnela od krivice in razuzdanosti, rušila se pod navali divjih rodov. Preden je minilo petsto let, je stokal Rim pod peto svojih lastnih nekdanjih sužnjev.

Čas je bil podoben sodnjemu dnevju. Neznane dežele so postajale svojim ljudstvom pretesne in so jih bruhalo na zapad. Karkoli je obrodilo rimsko gospodstvo v podjarmljenih krajih, je izginilo. Našo zemljo so zaporedoma pustošili krvoločni Huni, Germani, Ostrogotje in Longobardi.

Za ledji teh pa je preplavljala ravnine ob Dunavu silna človeška reka. Privalila se je z ruskih planjav, okršila carigrajske zidove in bučala naprej, išoč zemlje, kjer bi se razprostrla. Ustavila se je pod Karpati; nato je vnovič dvignila svoje valove in udrila na jugozapad. V krvavih bojih je strla Longobarde, pohodila Celejo, dospela na Savo. Longobardi so se umikali iz svojih dežel, zakaj strah in trepet sta šla pred novimi gospodarji. Slišalo se je, da jim ni števila: ves svet tam zadaj je bil njihov, prav do ondod, kjer vstaja solnce iz črnih prepadov noči....

In ko so prekoračili Savo in so nadaljevali svojo pot, so videli sela prazna in zapuščena; glas o njihovi moči je otrebil deželo. In ustavljale so se trume, popravljale razdejana domovja, izbirale rodovitno zemljo in tesale orala iz gozdnih dreves. Druge pa so hitele dalje, zakaj pokrajina je bila izumrla in prostora je bilo v nji dovolj.

Ena teh čet je bila zelo majhna po številu; največ je brojila matorih starcev, žensk in otrok, ki so sedeli na telegah, zapreženih z jakimi voli. Za telegami so se smukllaje in beketaje gnetle črede goved in drobnice, nadzorovane po velikih, kosmatih psih. Ob vozovih so stopale redke straže, zadaj in spredaj pa sta žvenketala peš in na konjih dva voja mož in mladeničev, krepkih bojevnikov, oblečenih v platno in ovčje kožuhe, oboroženih s kopji, loki in težkimi hrastovimi bati. Nekateri so bili pokriti s klobuki, drugi z uplenjenimi grškimi in longobardskimi šlemi; ta je nosil kovinast ščit, oni lesenega, prevlečenega z volovsko kožo. Svetlorjavi lasje so jim vihrali v pomladnem vetru, sokolje oči so bistro pazile na vse strani.

To so bili junaki, pod nogami katerih se je tresel svet.

Bili so naši pradedje...

Na čelu sprednjega voja ni jezdil izkušen sivec, kakor je velevala davna šega, nego lep, drzen vojniki, mladenič jedva sedemnajstih let, a silne postave in neustrašnega pogleda. Na glavi je imel svetlo bronasto čelado, ob stegnu mu je brenketal širok meč, preko pleč in golih prsi, pokritih s še nezaceljenimi ranami, mu je viselo na jermenu dolgo kopje. Beli šarec je ponosno prhal pod njim, kakor bi se zavedal, da nosi glavarja.

Črne šume so zibale svoje vrhove ob starodavni rimljanski cesti in bučale z glasom tromb in bojnih rogov: Naprej! Vse naprej!... Zakaj tam spredaj je moralo biti morje...

Več dni so bili na pohodu. In nikoder boja. Nikjer žive duše. Le tuintam se je dimilo pogorišče vasi, ki so jo Longobardi zapalili pred svojim odhodom; le kod pa kod je trohnel za potjo mrlič.

Solnce je prekoračilo vrh neba. In mladi jezdec se je obrnil k sreprokem starcu, ki je jahal molče ob njegovi strani.

«Morana se je pod Celejo napila krvi do sitega», je rekel z zvonkim glasom. «Kar nas je ostalo, ućakamo vsi pokojnih dni. Nocoj ali jutri dospemo na obalo; da bi že prišli!»

«Dažbog nam kaže pot,» je zamrmral starec in pogledal v solnce. «Jutri ga uvidiš, kako se koplje v morskih valovih».

«Nikoli še nisem gledal morja,» je zamišljeno vzdihnil mladi vojniki. «Kakšno je morja, Gorazd?»

«Višnjevo kakor nebo, a sveti se lepše. In široko kakor nebo: od jutra do večerne strani, od poldne do polnoći. V nebo ne zletiš, a po morju ploveš z brodom in jadrom kakor ptić pod oblaki. Na morju je sreća, bogastvo in moć».

V tem pomenku je zmotil vojnika preplašen ženski vik. Mladi Sloven se je nagnil na konju, prisluhnil ter naglo pograbil lok in dve ostri pušici. Iz gozda je vpilo na pomoć. Kakor bi trenil, je pognal konja med smreke. Nekaj jezdecev se je spustilo za njim.

Na majhni ravnici je uzrl črnolaso deklico svojih let. Bila je oblećena v volneno haljo, raztrgano od gozdnega trnja in blatno od dolge poti. Izvijala se je trem razbojnikom in obupno branila majhno culo, ki jo je držala v rokah.

Mladi vojniki je pobliskovo priložil strelico k loku. Struna je zabrnela in prvi razbojnik je padel s predrtimi prsi v zeleni mah. Drugi je dobil pušćico v grlo. Tretji je ušel. Mladenić je obrnil konja k devojki.

Ona, videć, da je rešena, je brž pristopila k njemu in mu poljubila stremen. Opazil je, da je zala, a shujšana od gladu in naporov.

«Kdo si?» je vprašal po slovensko.

Ni ga razumela.

«Kdo si?» je ponovil v jeziku Longobardov, ki se ga je učil od robov.

«Nisa je moje ime. Z materjo sva se skrivali pred Longobardi: vse pobijajo, kar puste za seboj. A mati je zbolela od gladu in muk in umrla. Kopala sem ji grob; v tem pa so me napadli razbojniki. Hvala ti! Vzemi me s seboj, da ti pasem ovce in goveda».

«Tedaj nisi Longobardka?» se je zavzel Sloven.

Deklica se je blede nasmehnila.

«Longobardke imajo žolte lase, a moji so črni».

«Rimljanka si?»

«Ne», je odgovorila Nisa. «Tu sem doma. Moje ljudstvo je živelo v teh krajih mnogo sto let pred Rimljani».

Kako se je zvalo? Karni?»

«Karni so prišli za nami. Ilirka sem. Očetje mojih očetov so bili knezi te dežele. Njih zadnji se je umeknil sovragom v gore; poslednja kaplja njegove krvi je Nisa. Živeli sva z materjo v hribih in pasli ovce. Dom so nama požgali, čredo so vzeli, medve pa sva ubežali v gozd. Tu v culi imam svetinje svojih prednikov; pokažem ti jih, ako mi pokopljesh mater in me vzameš s seboj». Proseče solze so se zableščale v njenih črnih očeh.

«Z menoj hočeš, a niti ne veš kdo sem!» je rekel mladi vojak.

«Vidim, da si dober, močan in mogočen. Gotovo si knez svojega ljudstva. Tvoja sužnja bom, da me boš varoval v svoji senci».

«Sužnje nočem, ker si knežje krvi. Pomagala boš našim ženam variti jed in streči bolnikom. Ako dovolijo starejšine, postaneš kedaj moja žena. Tako se bo videlo, da je zemlja, katero si jemljemo, naša od prvega dne».

Nisa je zardela. Sklonila se je in vnovič poljubila Slovenu stremen. Nato je tiho vprašala:

«Kako ti je ime?»

«Trdoboj sem, sin Ljutice župana. Oče mi je poginil pod Celejo in z njim polovica plemena; jaz sem z ostalimi prvi preplezal zid. Pravijo, da je zmaga moje delo. Zato me je pleme izvolilo za vojvodo v boju, čeprav je dosti starejših in tudi hrabrejših».

«Česa iščeš s svojo vojsko v teh lesovih?»

«Svet jemljemo», se je nasmehnil Trdoboj. «Naš je, ker nas je mnogo».

«Dosti?» je živo vprašala Nisa.

«Kakor listja in trave. Slovenom ni števila».

«Odkod prihajate?»

«Od začetka sveta. Sami ne vemo, odkod».

«In kam ste namenjeni?»

«To vedo le bogovi. Na kraj sveta. Kdo nas ustavi? A dotlej ostanemo tu. Na morje hočemo. Stešemo si brodove in bomo vladali morju. Veš li pot na obalo?»

Nisa je iztegnila roko in pokazala po cesti. Njeno bistro oko se je z občudovanjem ustavilo na mladem junaku. Potem pa so jo oblile solze in pokleknila je k truplu svoje matere, ki je ležalo nedaleč, odeto z višnjevimi plaščem.

Trdoboj je pozval vojnike, da so izkopali grob. Vanj so položili Nisino mater in so jo zasuli ter pokrili mogilo s težko kameno ploščo, da je ne bi izgrebli volkovi. Žene, ki jih je poklical s teleg, so prišle in so milovale devojko; nasitile so jo ter so ji dale robačo in kasanice, kakor so jih nosile same. Nato so zapeli rogovi, telege so zaškripale in vojska se je odpravil naprej. Trdoboj je posadil Niso na svojega šarca, da je kazala pot, sam pa je stopal peš zraven nje in vodil konja za uzdo, kakor je pristojalo nji, katere predniki so bili vladarji dežele.

Zvečer so prišli iz šume. Svet je postajal čedalje bolj skalnat in gol. Ko so v zeleni dolinici zakurili ognje, je Nisa pokazala Trdoboju svetinje svojih dedov, da bi ji verjel.

Drugi dan so dospeli do kraja, kjer je padala skala malone strmo navzdol. Tu so zagledali pred seboj srebrno bleščanje, ki je igralo v nedogled in se ni dalo premeriti z očesom.

«Kaj je to?» je ostrmel mladi junak.

«Morje», je odgovorila Nisa.

«Morje!» je klicala vojska. «Naše morje! Morje Slovenov!»

«Dažbog se koplje v morju», je vzkliknil sivec Gorazd. «Slava zlatemu Dažbog in vsem večnim bogovom, ki so mi dali ugledati morski sijaj! Nisem ga videl, odkar smo razbijali Grke ob znožju Bizantija gradal!»

In starejšine so zaklali Dažbogovo belega jarca in so mu darovali medu in rumene pšenice.

A spodaj na morski obali je ležalo mesto, ki se je zdelo malone prazno.

«Kako se imenuje ta grad?» je vprašal Trdoboj.

«Tergeste mu pravijo Rimljani,» je odgovorila Nisa. «Iz naših krajev tovarijo vanj volno, železo in kože».

«Trst», je ponovil mladenič. Nato se je ozrl in je videl latinske kupce iz mesta, ki so prispeli z obilnimi darovi, da bi prosili Slovence prizanašanja in zaščite.

«Glavo izgubi, kdor vzdigne roko na ta grad!» je rekel svojim vojnikom. «Tu hočemo tesati brodove in razpenjati jadra, da bomo vladali morju. Zakaj v morju se koplje Dažbog, in ljudstvom, ki ga gledajo, je dana sreča, bogastvo in moč».

«Tu nam je dobro biti!» je vzkliknila Nisa zamaknjeno. «Vprašaj svoje bogove, ali so vam namenili to zemljo!»

In Trdoboj je velel starcem vedeževati. Storili so po njegovi volji in so povedali, da kažejo znamenja dobro in zlo. Sreča in nesreča se bosta vrstili Slovenom na morski obali; živeli pa bodo na nji do poslednjega dne.

«Bogovi nam pravijo ostati», se je smehljaje obrnil k Nisi.

«Mnogo let?» je vprašala. «Za vse čase?»

«Toliko let, kolikor je zvezd na nebu».

Zgradili so si domovja in vojvodi bele dvore, tesali so broдове in so pluli na sinje morje. Trdoboj pa je vprašal starce in dovolili so, da je napravil svatbo in pir ter se oženil s prelepo Niso.

Od tistihdob živi Trdobojev rod na svoji zemlji. Minilo je mnogo sto let in Trdobojeve vnuke je doletela sreča in nesreča. Toda oni ne obupajo v težkih dneh, ker ljubijo svoj dom in vedo, da jim je živeti ob sinjem morju, dokler ne pade poslednja zvezda z neba. Sto in tudi tisoč let trpljenja pa je v primeri s tem še manj nego kaplja vode, ki jo zajameš morju iz njegove brezdanje globine...

□ □ □ □

FRANCE BEVK:

MODRA ŠTORKLJA.

(Japonska pravljica.)

Nekega jutra se je izprehajala štorklja ošabno po ribniku gori in doli; bila je lačna in je iskala plena. Naenkrat je zagledala sijajno jeguljo, ki se je motala skozi bistro vodo; priplavala je tudi ribica in končno je skočila žabica na lotosov list in pričela regljati svojo jutranjo pesem.

„Hej!“ si je mislila štorklja, „to je bogat plen! Ampak katerega izmed treh naj pojem najprvo!“

Pomišljajoče in modro je nagnila glavo, toda, ko je prevdarjala, so zagledale vse tri živali nevarnega sovražnika. Žabica je bila z enim skokom zopet v vodi; ribica se je potopila in odplavala, jegulja se je skrila v blato. Ko se je štorklja odločila, je bila zopet sama, plen je bil izginil in novega ni bilo več. Še danes stoji zamišljena v vodi in čaka še vedno.

CVETKO GOLAR:

DOBRA ZAMENA.

(Ruska pravljica.)

ivela sta mož in žena; imela sta par volov, voza pa ne. Kadar sta se hotela kam odpeljati, je moral kmet po vasi iskati voza in od vsakega soseda si ga je že vsaj po petkrat izposodil. Prišlo je že celo tako daleč, da mu niso hoteli posoditi voza; h komur se je obrnil, vsak mu jo je zasolil:

»Kakšen gospodar pa si! Par volov imaš, a voza nimaš!«

Nekoč se kmet zopet napravlja na pot, a nima, na čem bi se vozil; leti sem in leti tja in ostane doma.

»Poslušaj me, mož,« reče žena, »pelji vola na sejm, prodaj jih in kupi za denar nama voz! Pojdi, da ga bova imela. In potem bodo tudi k nama ljudje prihajali po voz, pa ga ne bova nikomur posodila.«

Mož posluša ženo, vstane zgodaj ob zori, vzame par volov in jih žene v mesto. Ko je bil že blizu mesta, zagleda starca, ki vozi na sejm nove vozove. Prihiti k njemu in mu reče:

»Zdravo, prijatelj! Ali so ti vozovi na prodaj?«

»Seveda!«

»Veš ti, kaj ti bom povedal?«

»Kar mi poveš, to bom tudi vedel.«

»Evo kaj: Stori mi prijaznost, daj mi voz, a ti vzemi moj par volov!«

Starec vidi, da zamena ni slaba: Par volov mnogo velja, poldrug sto rubljev, a voz vsega skupaj — dvajset, in reče:

»Izvoli, dragi! Vzemi, katerega hočeš!«

Kmet izbere največji voz in dá zanj par volov. Starec pa posebno vesel hiti v mesto, in le to mu je šlo po glavi, da se ne bi kakorkoli ta šemež premislil in zahteval nazaj svoja vola. Kmet stoječ na cesti pa si je mislil:

»Hvala Bogu, zdaj imam voz! Samo kako ga bom domov zvlekel? Volov nimam več, zato moram sam vleči.«

Vzame v roke vrv, upreže se v voz, alo, zdaj pa vleči! Vleče in vleče, prevali pol vrste pa se utruji kot pes. Znoj ga obliva po vsem telesu, in srajco je lahko kar ožmel. Postoji, sede, da si odpočije in se zamisli: Do doma je še daleč, okoli petnajst vrst. Kaj hoče z vozom! Kar zagleda pastirja, ki žene dve kozi na sejm pa mu zakliče:

»Zdravo, prijatelj! Kam ženeš?«

»V mesto, na prodaj!«

»Čemu bi prodajal! menjajva rajša! Daj mi eno kozo za ta voz! Vidiš, čisto nov je!«

»Samo, bratec, da se ne prevariš! Ako menjava, potem se ne dá več popraviti. Pa dobro! Izberi si tisto, katero hočeš, da mi ne boš očital potem.« Kmet mu dá voz, vzame kozo in jo odvede s seboj.

Gre, gre, dve vrsti je že prehodil — pa sreča krošnjarja, ki je na hrbtu nosil koš, a za pas si je zataknil cel sveženj mošnjičkov. Kmet pogleda te mošnjičke, in zelo so mu všeč.

»Slišiš, prijatelj! Kam neseš mošnjičke?«

»V mesto, naprodaj!«

»Menjajva! Daj mi enega za kozo!«

»Izvoli, moj dragi!«

Kmet vzame mošnjiček, ga dene za pas in gre naprej. Gre, gre, pride do rečice, sede na brod in se prepelje na drugo stran. Brodarji ga tirjajo, naj jim plača za prevoz, ali on nima n'ti vinarja in ne more plačati.

»Slecimo mu suknjo, ker nima denarja,« reko prevozniki.

»Postojte, suknjo potrebujem sam; imam pa nov mošnjiček, njega vzemite za trud!«

Potegne mošnjiček in jim ga dá; prevozniki ga puste.

Kmet gre naprej.

»Glej,« pomisli sam pri sebi, »par volov sem izgubil, pa sam ne vem, za kaj!«

Gleda in vidi trgovce s soljo, ki sedè na cesti in kuhajo kašo.

»Zdravo, prijatelj!«

»Zdravo, junak!«

»Bog blagoslovi!«

»Hvala!«

»Ali je dobra vaša kaša? Dajte, bratje, da malo pokusim; zelo sem lačen.«

»Odkod pa prihajaš?« ga vpraša starejšina.

»Na sejmu sem bil; gnal sem par volov, da bi jih prodal.«

»Glej ga! Par volov si prodal, pa prosjačiš!«

»Ej, moj striček,« odgovori kmet, »ko bi ti vedel in razumel moje gorjel!«

»Kakšno gorje?«

»No, poslušajte!« In jim vse pove po vrsti, kakor se je zgodilo.

Starejšina se nasmeje in reče kmetu:

»No, bratec, zdaj pa ne hodi svoji ženi pred oči, drugače bo slaba.«

»Ne bo, striček, nič ne bo, niti žalbesede mi ne poreče.«

»Lažeš, kmet! Ako te ne ozmerja zato žena, ti dam dvanajst voz soli z voli vred.«

»Dobro, starejšina!«

»Ali, ako te ozmerja?«

»Bom do smrti tvoj hlapec.«

Podala sta si roke v znamenje stave in odšla v vas. Ko prideta do kmetove hiše, se skrije starejšina za zidom in posluša, a kmet pozdravi stopivši v hišo:

»Zdravo, žena!«

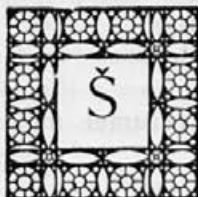
»Zdravo, moj možiček, ali si zamenjal vola?«
 »Sem.«
 »Kje pa imaš voz?«
 »Dal sem ga za kozo.«
 »Kje imaš pa kozo?«
 »Dal sem jo za mošnjček.«
 »A kje je mošnjček?«
 »Prevozniki so ga vzeli.«
 »No, hvala Bogu, da si se le ti vrnil! Hitro se sleci in sedi za mizo! Prigrizni malo, gotovo si že lačen. Zaradi volov pa ne bodi žalosten — ako ni volov, tudi skrbi ne bo.«
 Kmet sede za mizo in zakliče:
 »Ej, starejšina! Pridi v sobo! No, kaj si slišal? Ali imam prav?«
 »Imaš, prijatelj!« reče starejšina in vzdihne:
 »Zbogom! Vzemi vseh dvanajst voz s soljo in voli!«
 Glejte, tako je obogatel kmet in je živel in delil dobrote.

□ □ □ □

L. N. TOLSTOJ:

KAKO JE HUDIČEK ODSLUŽIL KRAJEC POGAČE.

Prevedel Ivan Vouk.

Šel je reven mužik na oranje brez zajtrka ter vzel s seboj z doma kos pogače. Obrnil je plug, odvezal plužna ter jih položil pod grm; tja je položil tudi krajec pogače in ga pokril s kaftanom. Konj se je utrudil, mužik je postal lačen. Ustavil je plug, odpregel konja, da se pase, sam pa je stopil h kaftanu, da bi pokosil. Vzdigne mužik kaftan — a pogače ni; išče in išče, obrača kaftan, pogače pa le ni. Začudil se je mužik. »Čudna reč, je pomislil. Nikogar nisem videl in vendar je nekdo odnesel pogačo«. Medtem ko je mužik oral, je hudiček zmaknil krajec pogače in sedel za grm, da bi čul, kako bo mužik psoval in imenoval njega, t. j. hudička.

Potožil je nekoliko mužik.

»No da, je rekel, ne bo me še konec gladu! Kdorkoli je pogačo vzel, potreben je bil. Naj mu tekne v dobro zdravje!« In šel je mužik k studentu, se napil vode, se odpočil, ulovil konja, zapregel in začel zopet orati.

Ozlovoljil se je hudiček, ker se mu ni posrečilo zapeljati mužika v greh, in šel je poročat glavarju hudičev.

Stopil je pred višjega ter mu povedal, kako je zmaknil mužiku krajec pogače, a mužik, namesto da bi zaklel, je rekel: «v dobro zdravje!»

Višji zlodej se je ujezil: «Če te je mužik v tem slučaju porazil, si le sam kriv: že nisi znal. Če se bodo mužiki, je nadaljeval, in njihove ženščine temu privadile, nam bo težko živeti. Nikakor ne smemo dopustiti, da bi ostalo pri tem! Pojdi, je velel, zopet k mužiku in odsluži krajec pogače. Če danes čez tri leta ne preмагаš mužika, te okopljem v blagoslovljeni vodi!»

Prestrašil se je hudiček, pohitel na zemljo in začel premišljevat, kako bi svojo krivdo odslužil. Mislil je in mislil ter se domislil. Izpremenil se je hudiček v dobrega človeka in šel k revnemu mužiku za hlapca. Naučil je mužika, da je ob suhem letu posejal žito v močvirnata tla. Drugim mužikom je solnce vse požgalo, a žito revnega mužika je zrastle gosto, visoko in klasovito. Prehranil se je mužik do nove setve in še mu je ostalo žita. Naslednje leto je velel hlapec mužiku, naj poseje žito na hribovitem svetu. In poletje je bilo deževno. Drugim kmetom se je žito poglelo in ni pognalo zrnja, a mužiku je žito na hribovitem pobočju imenitno zarodilo. Toliko mu ga je preostalo, da ni vedel, kaj bi z njim.

Hlapec pa je naučil mužika žito stolči in žgati iz njega žganje. Nakuhal je mužik žganja ter pil sam in napajal druge. Šel je hudiček k glavarju in se pohvalil, da je odslužil krajec pogače.

Višji zlodej je šel pogledat.

Pride do mužika in vidi, da je mužik sklical bogatine in jih pogoščal z žganjem. Gospodinja je prinesla ravnokar žganje gostom k mizi. Ko je začela hoditi okoli mize, je zadela ob ogel in razlila kozarec. Ujezil se je mužik in ozmerjal ženo: «Kaj počenjaš, zlodjeva baba! Mari so to pomije, nerodnica, tako dobroto mi zливаš na tla!»

Dregn timer hudiček višjega z lahtom: «le poglej, kako bo mužik krajec pogače zapravil.»

Ozmerjal je gospodar ženo in začel sam nositi na mizo. Prišel je s težkega dela reven mužik nepoklican; pozdravil je navzočne, prisedel in vidi — ljudje pijo žganje; tudi njemu trudnemu se je stožilo po kozarčku žganja. Sedel je in sedel, požiral sline, toda gospodar mu ni ničesar prinesel, le zamrmral je sam pri sebi: «kaj menite, da bom vsako golazen napajal!»

Tudi to je višjemu zlodeju ugajalo, toda hudiček se je vnovič pohvalil: «počakaj, še lepše pride.»

Izpraznili so kozarce bogati mužiki, izpraznil ga je gospodar. Drug drugemu so se pričeli laskati, drug drugega hvaliti, tudi kvantali so. Poslušal je, poslušal glavar in pohvalil tudi to. «Če bodo vsled pijače na ta način lisičili in drug drugega varali, tedaj pridejo vsi v naše roke.»

— «Počakaj, — je rekel hudiček, — še lepše pride; naj izpijejo še en kozarček. Zdaj so podobni lisicam, drug drugemu mahajo z repi, drug drugega hoče prekaniti, toda videl boš, kako se kmalu preleve v volkove.»

Izpraznili so muhički že drugi kozarec. Njihove besede so postajale glasne, bolj surove. Kvantanje je nadomestilo zmerjanje, pričeli so se jeziti drug na drugega, izbruhnil je tepež, da so si drug drugemu nosove porazbili. Tudi gospodar se je vmešal v tepež in tudi njega so nabili.

Gledal je glavar in tudi to mu je ugajalo. «To, pravi, to je imenitno». A hudiček pravi: «počakaj, še lepše pride! Naj izpijejo še tretji kozarec. Zdaj so besni kot volcje, a daj jim časa. Ko izpijejo tretji kozarec, se izpremene v svinje.»

In muhički so izpraznili tretji kozarec. Raztopili so se popolnoma. Jecljali so, vpili, da sami niso vedeli kaj, a drug drugega ni poslušal. Začeli so se razhajati: nekateri posamezno, drugi po dva ali po tri skupaj, a vsi so popadali po ulicah. Gospodar je hodil spremljat goste, pa je padel z nosom v lužo, da se je ves pomazal, in obležal je kakor svinja ter zasmrčal.

Še bolj je to višjemu ugajalo. «No, pravi, imenitno pijačo si znašel, odslužil si krajec pogače. Povej, kako si napravil to pijačo? Najbrže si vlil vanjo najprej lisičje krvi, zaradi tega je postal muhič pri prvem kozarcu zviti kot lisica. Nato si prilil nekoliko volčje krvi, od nje so pobesneli muhiči kot volcje. A končno si dodal prav gotovo svinjske krvi, od nje so postali kot svinje.»

— Ne, — je odgovoril hudiček, — jaz nisem tega napravil. Le za to sem vedno skrbel, da je muhič pridelal odveč žita. Zverinska kri živi vedno v njem, toda ostane mirna, dokler žito po potrebi obrodi. Tedaj je lahko prebolel izgubo zadnjega krajca pogače, toda kakor hitro mu je začelo kruha ostajati, je začel premišljevat, kako bi veseljačil. In v njegovo veliko veselje sem ga naučil žganje kuhati. In ko je pričel božji dar v žganje kuhati, da bi veseljačil, je zaplala v njem lisičja, volčja in svinjska kri. Od sedaj naprej, se bo izpremenil v živino, kadarkoli bo pil žganje.»

Pohvalil je glavar hudička, odpustil mu krajec pogače in ga povišal v svojega starejšino.

JOSIP RIBIČIČ:

SANJE IN RESNIČNOST.

a zatonu rdi morje, žari nebo. Na obrežni rebri se svetijo bele hišice med vinogradi. Najlepša med njimi je ena sama. Skrita stoji med mogočnimi kostanji vsa bela in pokojna. Skozi visoka okna prinaša zahodnik opojni večerni pozdrav rož, ki se vspenjajo po pročelnem zidu gori do strešnih podbojev. Pred hišico se suše kadi in čakajo, da jih oče napolni z opojno pijačo, ko bo čas.

Tam kjer sili reber v morje pa je utica in v uti je mati v beli obleki. Njen obraz je izgubil skrbipolne gube, gladek je, okrogel in lep. In iz oči sije sreča in smehljaj. Z belo, mehko roko si zasenči oči in gleda v daljo na prostrano morje.

Tam daleč na morju pa se bahavo napenja jadro. Za jadrom stoji oče. Velik je in močan; z levico pozdravlja, z močno desnico kljubuje jadrju, ki hoče z vetrom v daljne dalje. Ob krmilu pa sedi on, mali Jožek. Trdno drži in strogo krmari; od ravne smeri se ne umakne niti za ped.

Zaton otemni in breg izgine v dolgih sencah, ladjica obstane, jadra ohlape in očetova desna roka izgine — —

Mali bolnik se vzbudi in gleda resnici v obraz:

Soba je ozka in strop nizek, da ga skoro dosežejo izmučene roke. Skozi okno sili večni mrak; vso svetlobo popijo gosposke hiše, ki se dvigajo na drugi strani temnega dvorišča. Vrata, ki vodijo v kuhinjo so pritrta. Pritajen jok sili v sobo in mali bolni Jožek prisluhne.

«Pa bi bil poizkušal drugje! Na usmiljena srca bi potrkal — saj je še dobrih ljudi na svetu! Povedal bi jim o Jožku, da je bolan, da potrebuje dobre hrane — — —» je zajokal materin glas v kuhinji.

«Saj sem poizkusil, a so povsod enaki. — ,Da bi vam vsaj leva roka manjkala namesto desne', so odgovarjali. ,Kaj bi z invalidom brez desnice?' Tudi o Jožku sem povedal!» je odgovoril oče.

Še bolj je mati zajokala.

«Pomiri se!» je tolažil oče — «zbudiš ga in razburiš. Smehljaj se je, ko sem bil prej stopil k njemu. Sanja lepe sanje — — Naj sanja!»

Mati se je umirila in vse je utihnilo. Bolnik je zatisnil oči in izpod trepalnic je zdrknila mrzla solza na izsušeno lice.

□ □ □ □

F. S. FINŽGAR :

VEDEŽ.

OTROŠKA IGRICA V DVEH DEJANJIH.

Osebe: VEDEŽ — poglavar palčkov — potoglavčkov.

PALČKI (poljubno število).

MARKO

LUKEC

FRANCELJ

VIDE

JAKEC, sosedov sin

LENOBA

BERAČ

} bratje

Dečki navadno oblečeni šolarji. Vedež in palčki — pisano obleko in čepice (rdeči — zelen — višnjevi). Vedež ima dolgo brado do pasa.

I. DEJANJE.

1. PRIZOR.

Pozorišče: Soba. Na sredi miza, krog nje stoli. Po sobi oprava: omare, predalnik, orodje pri peči, kolovrat, ura itd. Ko zapoji zvonec, se sliši še za zastorom mrmranje otrok, ki se uče pri mizi zgodbo o izgubljenem sinu. Ko se zavesa dvigne, sedijo pri mizi Lukec, Francelj, in Vide. Mašijo si ušesa in se glasno gulijo zgodbo. Vsak bere svoj oddelek, da je vse zmešano.

LUKEC: (je posebno glasan in venomer norčevaje se ponavlja, pa gleda krog sebe.) „Neki človek je imel dva sina. Dva sina je imel neki človek. Neki sin je imel dva človeka, dva človeka sta imela enega sina“ (Pocuka Franceljna in mu vleče roko od ušes). Francelj!

FRANCELJ: Pusti me! Če se ne naučimo, ne pojdemo na polje.

LUKEC: Suni Videta.

FRANCELJ: (se neha učiti). Vide! (Mu izpodnese komolec, da mu roka zdrkne z mize).

VIDE: Le počakaj, jaz bom pa vse mami povedal.

LUKEC: Boš pa brat medvedov. Prava reč.

FRANCELJ: Lukec, ali ti že znaš?

LUKEC: Seveda znam. Poslušajta. (Stopi na stol glasno deklamira). Neki človek je imel dva sina. Dva sina je imel neki človek. Neki sin je imel, dva človeka. Dva človeka sta imela nekega sina...

VIDE - FRANCELJ: (se smejeta in se tolčeta ob kolena). Lukec - kljukec, spet boš klečal na ajdi!

LUKEC: (skoči s stola). To se jaz naučim v petih minutah. Ampak sedaj se nočem učiti. Še vi dva se nikar ne učita. Dajmo se rajši kaj pogovarjati, ko smo sami.

FRANCELJ: (zapre knjigo). Pa se dajmo.

VIDE: (godrnja in se kremži). Nočem. — Pa ne pojdemo krompir peč če ne bomo znali.

LUKEC: Vide, kako si ti neumen! Ali misliš, da se drugi tudi uče kot mi? Boš videl, nihče ne bo znal v šoli. Še trikrat bomo imeli to zgodbo učiti. — Se je boš pa nazadnje naučil.

VIDE: (počasi zapira knjigo). Pa se menimo.

LUKEC: Francelj, povej, kaj boš ti, ko boš velik?

FRANCELJ: (pomišlja). Minister.

VIDE: Jaz tudi.

LUKEC: Oba pa že ne bosta. Iz ene žlahte je enega ministra dovolj.

VIDE: Kaj pa naj bom jaz?

FRANCELJ: Minister že ne, to bom jaz.

LUKEC: Pa zakaj boš minister?

FRANCELJ: Minister se vozi z maoto — z moto — z motovilom.

LUKEC: Prava reč. Potlej pa ljudje zabavljajo čezenj. Ali si slišal, ko so bili zadnjič možje pri nas, kako se je jezil na ministre sosed Kavka, ko se vozijo z avtomobili.

FRANCELJ: Zato se je jezil, jaz pa vem, ko sam z kravo vozi, ker je konja zapil. To mu je očital naš boter Janez. Ali nisi slišal?

LUKEC: Je že res, pa jaz bi vseeno ne maral biti minister.

VIDE: Jaz tudi ne. Jaz bom pa rajši škof.

LUKEC: Ti boš pa res dober za škofa. Saj si že dvakrat pri litanijah ministriral.

VIDE: Sem, sem. Tebe je pa cerkvenec zapodil, ko si mu ogenj raztresel po zakristiji.

FRANCELJ: Jaz tudi ne bom minister, jaz bom pa učitelj.

LUKEC: Jaz ne bi bil učitelj za vse na svetu ne. Komaj čakam, da bom iz šole, pa bi še na stara leta hodil v šolo. (Vstane in po moško pove). Vesta, kaj bom jaz? Jaz bom bogataš.

VIDE: Verižnik.

LUKEC: Ni res.

FRANCELJ: Kontrobanar.

LUKEC: Tudi ne.

FRANCELJ: Kaj pa boš?

LUKEC: Bogataš.

FRANCELJ: Kako?

LUKEC: Vedež mi bo pokazal, kje je zlato zakopano. Pa ga bom odkopal, pa bom imel tri avtomobile, veliko hišo, konje in vsak dan bom štruklje jedel.

VIDE: Ali jih boš meni kaj dal?

LUKEC: Kar jih boš hotel.

VIDE: Mm — mm — (se gladi po trebuhom) To bomo jedli!

FRANCELJ: Kje pa je tisti Vedež?

LUKEC: Če ne bosta nikomur povedala?

OBA: (Vide in Francelj). Nikomur.

LUKEC: Za vse Miklavževe orehe in jabolka se zaverjita, da bosta tiho.

OBA: Bova.

LUKEC: Velja, (sežejo si v roko. Vide in Francelj se nagneta čez mizo pokleknivši na stol — Vsi tiščijo glave skupaj in poslušajo Lukca) Vesta, meni je povedal Komandez.

FRANCELJ: Tisti, ki mačke je?

LUKEC: Saj ni res — lažejo — Komandez mi je povedal o Vedežu: Majhen možiček je, rdečo kapo ima, brado kot kodeljo in v Črni Rupi prebiva. Za vse zlato ve in za vse srebro, kar ga je po gorah in gozdih. Pove pa za zaklad samo kakšnemu zelo neumnemu ali pa zelo navihanemu. Pa samo vsakih sto let enkrat. Nič več.

VIDE: Ali pa boš sto let čakal?

LUKEC: Sedaj že sto let nikomur ni pokazal zaklada. Letos ga bo, trdi Komandez.

FRANCELJ: Ali si mar ti tako neumen, ga ga bo tebi pokazal?

LUKEC: Če nisem neumen, sem pa navihan. Ali mi ni rekel učitelj, ko sem mu šolsko skledo ubil in jo utajil, da sem navit kot ovnov rog?

2. PRIZOR.

MARKO: (najstarejši brat vstopi). Aló, ali že znate?

VSI: (planejo s stolov in odpirajo knjige).

LUKEC: Že znamo! Pojdimos! (Nese knjigo v torbico na klop).

MARKO: Ne bo nič, Lukec. Oče so rekli: Izprašaj jih. Kdor zna, naj pride, kdor ne zna, ga pusti doma in ga zakleni. Vide, povej zgodbo!

VIDE: Jezus govori dalje: Neki oče je imel dva sina. Mlajši reče: Oče, daj mi del blaga, kateri gre meni.

MARKO: Že dobro. Francelj, dalje!

FRANCELJ: Oče jima razdeli premoženje. Malo dni potem mlajši sin vse pobere in se napoti v daljno deželo.

MARKO: Dovolj. Lukec naprej!

LUKEC: Neki človek je imel dva sina.

MARKO: Ne od začetka! Povej tam, kjer je nehal Francelj!

LUKEC: Tam, kjer je Francelj nehal.

MARKO: (vzame knjigo in pomaga). Tam - no - tam - pa pozdravi...

LUKEC: Tam pa zapravi Francelj svoj avtomobil.

VSI: (se mu zasmejejo).

MARKO: Ti lenoba ti navihana. Bom že očetu povedal. Pojdimos! (Vide in Francelj vzameta klobuka in se pokrijeta - ter hitro skozi vrata). Ti boš pa doma in se boš učil. Če ne boš znal, ne boš nič večerjal. (Gre).

3. PRIZOR.

LUKEC: (mu pokaže osle). Maram za tisti krompir. (Mu požuga z roko). Ti tudi ne boš jedel mojih štrukljev, ko bom jaz bogataš. (Gre k svoji torbici in jo odpre. Vzame knjigo. Jo potisne nazaj). Ne bom se učil! ne (Gre po sobi sem in tja). Aha, to so pa Markovi čevlji. Čak me! (Po grabi en čevlj). Jutri pojdeš bos v šolo. (Skriva čevlj v predalnik. V predalniku dobi sladkor skrit). Živijo! Živijo! (Skače s škatlo po sobi. Odpre in si deva koščke v žep). Eden, dva, tri, štiri - pet. Še enega - šest. To se ne bo nič poznalo. (Dene spet škatlo nazaj). (Nato leže vznak na klop in grize sladkor). Vedež! Vedež! pridi, pridi! — Vedež! (Zadremlje — v tem zunaj daljna godba. Nato se vrata odpro in Vedež vslopi — z njim Palčki).

VEDEŽ: Otroci moji, tam spi, ki me je klical.

PALČEK: Zakaj te je klical, očka?

VEDEŽ: Zlata hoče, da bi bil bogataš.

PALČEK: Zlata?

VEDEŽ: Da. Da bi mu pokazal zaklad belih kronic in rumenih cekinov.

PALČKI: (vsi). Hahaha - hahaha (po napevu. Godba ves čas igra — pa čisto tiho).

Oj očka Vedež — le daj mu blaga!

Povej mu, kje kron'ce cveto,

pokaži, kje raste zlato.

Mi pa gremo naprej — mi pa gremo nazaj,

očka Vedež, cekinov mu daj.

Hahaha - hahaha - (Ploskajo in korakajo po odru).

(To pojo Palčki v obliki baleta: Ko se smejejo, se tolčejo ob kolena nato se razdele v dve vrsti — druga proti drugi — se klanjajo Vedežu, ki bije z zlato palico takt. Nato korakajo drug proti drugemu itd.)

VEDEŽ: (Oder obsije modra luč zelo mračno. Vedež — stopi k Lukcu in se ga dotakne s palčico).

Zviti Lukec — cekinčke pukec — vstani!

LUKEC: (se dvigne, pomenca si oči in debelo gleda. Boječe - jecaje.) Kdo pa ste?

VEDEŽ: Jaz sem Vedež, ki si ga ti klical.

LUKEC: (poklekne). Prosim, ne bom več.

VEDEŽ: Torej nočeš biti bogataš?

LUKEC: Prosim, da. (dviga roke).

VEDEŽ: Ali imaš poguma, da greš dvigat zaklad?

LUKEC: Prosim, imam ga.

VEDEŽ: Pa opolnoči?

LUKEC: Opolnoči.

VEDEŽ : Pri Črni Rupci v gozdu ?

LUKEC : Pri Črni Rupci v gozdu.

VEDEŽ : In še nocoj ?

LUKEC : Še nocoj.

VEDEŽ : Dobro. Vzemi seboj koš in motiko. Ko prideš do sive skale, zabrlizgaj trikrat. Tedaj pridem in ti pokažem, kje boš kopal. Tu imaš pa ključ od zlate skrinjice, kjer je shranjen zaklad. (Mu da zlat ključ). Otroci pojdemo ! Lukec-lezi !

(Za odrom godba. Palčki pojo : Mi pa gremo nazaj — očka vrečo cekinov mu daj.

VEDEŽ : (Vzame Lukcovo torbo s knjigami).

4. PRIZOR.

LUKEC : (Leže in spi kot prej. Ko potihne godba, plane kvišku).

LUKEC : (sede na klop in se plašno ozira). Ali se mi je sanjalo ? Vedež je bil tu. — Ali je bil res ? — (Vstane in hodi po sobi). Če se mi je sanjalo ? — Oj ne ! (gleda ključ) Ključ — zlat ključ ! Juhuhu ! Resnično je bil tukaj. — Živijo avtomobil ! Juhuhu. (Skače po sobi. Zleze na stol in vihti ključ). Bogataš bom ! — Nikoli več v šolo ! Ali bomo jedli štruklje ! Juhuhu !

JAKEC : (pogleda skozi okno), Lukec - Lukec ! Kaj pa razgrajaš ? Ali si zaprt ?

5. PRIZOR.

LUKEC : Jakec, počakaj ! (Gre s stola k oknu). Ali še spiš v hlevu ?

JAKEC : Naj, saj ti tudi.

LUKEC : Zato pa. Nocoj jaz nekam grem. Ali greš z mano ?

JAKEC : Kam pa pojdeš ?

LUKEC : Boš že videl. Ali greš ali ne ?

JAKEC : Kaj pa mi daš ?

LUKEC : Pet cigaret.

JAKEC : Deset, če jih daš, pa grem.

LUKEC : Dobro, pa deset. Ampak pojdi sedajle in vzemi naš koš in našo motiko, ko ni nikogar doma, pa skrij za skedenj v leščevje. Jaz sem zaklenjen in ne morem vem. Ali boš ?

JAKEC : Čemu ti bo koš in motika ?

LUKEC : Tiho bodi ! Če nočeš, pa nikar, bo pa drug zaslužil cigarete.

JAKEC : Ampak za koš in motiko jih daš še pet.

LUKEC: Naj bo, lakomnik. Ko pojdejo spat, me počakaj pod našim kozolcem.

JAKEC: Že dobro. Pa užigalice prinesi seboj, da bova kadila. (Gre od okna).

LUKEC: (Gre od okna. Gleda ključ). Živijo, Vedež! Bogataš bom! Živijo štruklji!

Zavesa.

II. DEJANJE.

GOZD. V ozadju drevo in skale — nekaka votlina Črna Rupa, iz katere pridejo Vedež in Palčki. Pod drevesom „zaklad“. Noč je.

1. PRIZOR.

LUKEC: (na rami nosi motiko, v roki ima hlevno svetilko).

JAKEC: (poleg njega nosi oprtni koš).

LUKEC: Tukajle je Črna Rupa.

JAKEC: Ali je tebe že kaj strah?

LUKEC: Mene ni še nič.

JAKEC: Mene je pa že malo.

LUKEC: Nič te ne sme biti. Le pomisli: Petnajst cigaret dobiš.

JAKEC: Pa mi je vseeno žal, da sem šel. Kar nazaj grem.

LUKEC: Ali boš figa mož? (Vzame piščalko in zabrlizga).

JAKEC: Zakaj žvižgaš? Če hudobec pride?

LUKEC: Tiho bodi.

2. PRIZOR.

LENOBA: (prileze iz Črne Rupe: V dolgo haljo zavita postava, ki se leno guga, zdeha in se bliža dečkoma).

JAKEC: (se skriva za Lukca in ga vleče za suknjič). Beživa!

LENOBA: Kaj žvižgaš in me dramiš?

LUKEC: Ti nisi Vedež in se te nič ne bojim. (Postavi svetilko na tla in prime z obema rokama za motiko). Kdo pa si?

LENOBA: Jaz sem Lenoba. Bojim se dela — veselim se jela. Prva ležem — zadnja vstanem. Šola — knjiga me ne briga. Lukec vrži motiko in bodi moj bratec.

LUKEC: Nočem! Jaz bom kopal, da se prikopljem do zlata.

LENOBA: Vroče ti bo, globoko je zlato. Nikar.

LUKEC: Vseeno. Moje bo.

LENOBA: Pa koplji in se pôti. Deset let se ne boš prikopal do zlata. (Leno izgine).

3. PRIZOR.

JAKEC: Lukec beživa! To so strahovi!

LUKEC: To so nevoščljivci, ki vedo, kaj mi Vedež ponuja. Jaz se jih nič ne bojim.

JAKEC: Lepo te prosim, beživa, jaz se ves tresem.

LUKEC: Dobiš še pet cigaret, da jih bo dvajset. (zabrlizga).

JAKEC: (počene za njegovim hrbtom na tla in si prekucne koš na glavo, da je pod košem skrit).

4. PRIZOR.

BERAČ: (pride iz Črne Rupe. Polno malho, krevlja ob palici). Kaj me kličeš?

LUKEC: Nisem tebe klical. Kaj mi hočeš?

BERAČ: Za prijatelja bi te rad imel.

LUKEC: Moj prijatelj je Vedež. Kdo pa si ti?

BERAČ: Jaz sem berač - postopač. Po sencah ležim — in se ne polim. Povsod se zame kuha — povsod je zame dosti kruha. Če me vidijo ljudje — takole krevljam (Trudno šepa) takole pa hodim, (se nese pokonci in in gibko) kadar sem sam. Lukec, skleniva svezo nocoj, da pojdeš z menoj.

LUKEC: Ne grem za berača. Jaz bom bogataš.

BERAČ: Jejhate no, kako neki?

LUKEC: Vedež mi pokaže, kje se najde zlato.

BERAČ: Vedež? Le poslušaj ga, pa se boš potil in krivil, da ti bo kapalo od nosa. Petdeset klafter boš kopal, pa še ne boš dokopal do zlata. Bodi rajši bratec moj in pojdi z menoj.

LUKEC: Ne grem.

BERAČ: Če nočeš — kakor hočeš. (Odhaja). Jaz ostanem berač - postopač malha in palica — moja pajdašica, zame ves svet peče in kuha — da nisem lačen ne žgancev ne kruha. (Za drevje).

5. PRIZOR.

LUKEC: (se ozre). Jakec kje pa si? (Privzdigne koš). Haha, ti imaš pa kurjo korajžo pa vrabčevo moč.

JAKEC: (pod košem) Pustli me.

LUKEC: (spet zažvižga).

VEDEŽ: (pride iz Črne Rupe, za njim Palčki). Ali kličeš mene?

LUKEC: Kakor si zapovedal. (Se mu pokloni).

VEDEŽ: Zakaj nisi šel z Lenobo?

LUKEC: Je grda in neumna.

VEDEŽ: Zakaj nisi hotel z beračem - postopačem?

LUKEC: V listju spi in v hlevu umrje.

VEDEŽ: Torej hočeš kronic in zlata?

LUKEC: Hočem.

VEDEŽ: Ali boš kopal pet let?

LUKEC: Čeprav deset!

VEDEŽ: Ali boš kopal petdeset klafter globoko?

LUKEC: Tudi sto — in ne bom jenjal.

VEDEŽ: Ali boš mož beseda?

LUKEC: Bom.

VEDEŽ: Pojdi z menoj! (Ga vede do drevesa). Tukaj začni in boš našel zaklad. Samo mož beseda, sicer te potegnem v Črno Rupco, kjer boš hlapec vseh hlapcev. Začni.

LUKEC: (dvigne motiko in udari prvič).

JAKEC: (vzdigne koš in gleda izpod njega). Polovica zaklada je mojega.

VEDEŽ: (se ozre) Kdo ga je ta?

LUKEC: Moj prijatelj Jakec.

VEDEŽ: Jakec — hodi sem in pomagaj.

JAKEC: (zleze izpod koša in gre boječe k Lukcu).

VEDEŽ: Kopli!

LUKEC: (koplje in odvali rušo. Zasveti se zlata skrinjica). Ga že imam!
(Pograbi z roko skrinjico).

JAKEC: Polovica bo moja.

LUKEC: Ali se nisva pomenila samo za cigarete?

VEDEŽ: Mir! Kje imaš ključ?

LUKEC: Tukajle. (Potegne ključ iz žepa)

VEDEŽ: Odpri!

LUKEC: (odpira).

OBA: (klečita na tleh ob skrinjici in pozorno gledata nanjo).

JAKEC: Polovica bo moja.

LUKEC: Nič. Samo cigarete. (dvigne pokrovček).

OBA: (osupla gledata zdaj v skrinjico — zdaj Vedeža).

VEDEŽ: Kaj gledata? Dvignita zaklad!

LUKEC: (privleče šolsko torbico iz skrinjice).

PALČKI: (v smeh — po taktu kot prej. Se tolčejo ob kolena).

VEDEŽ: (oprta Lukcu šolsko torbico). Le koplji, da se dokoplješ do zlata.

Tukaj je zapisana pol do njega!

LUKEC: (pobere motiko) Jakec vzemi koš.

JAKEC: Kje pa so moje cigarete? (Oprta koš).

LUKEC: Tiho bodi!

OBA: (potrta in potepeno odhajata).

PALČKI: Hahahaha.

Sedaj vesta, kje kronce cveto!

Sedaj vesta, kje raste zlato,

hahahaha.

Mi pa gremo naprej — mi pa gremo nazaj — hahahaha.

Zavesa.

□ □ □ □

M LUTHER:

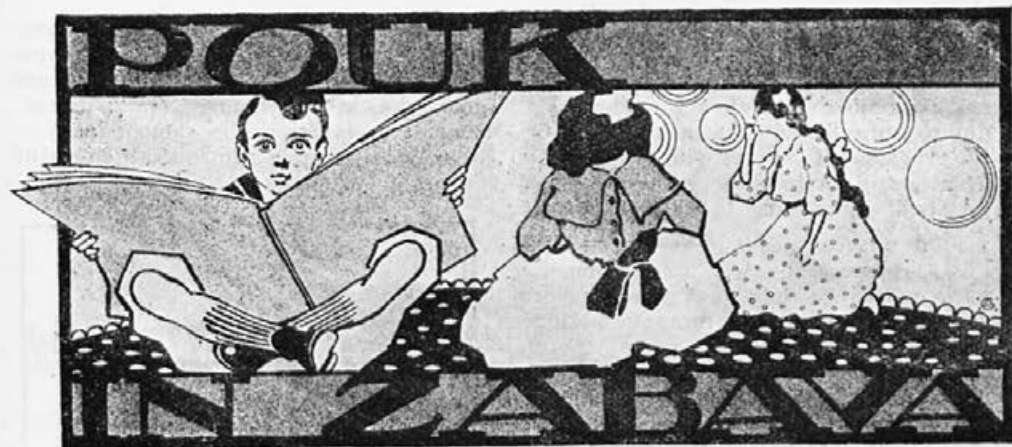
VOLK IN ŽERJAL.

Prevel Ivan Albreht.

Ko volk požrešni nekoč je ovco požiral, zatakne se v grlu mu kost na počez. V silni stiski in strahu ponuja veliko plačilo, veliko darilo njemu, kdor mu pomaga. Tu pride k njemu žerjav, potisne svoj dolgi kljun v volkovo žrelo in mahoma kost izvleče na dan. Ko potlej zahteva plačilo obljubljeno, volk mu odvrne:

«Kaj, še plačila bi rad? Ti moral bi plačati meni, ker si še živ iz mojega žrela prišel! Hvali Boga, da ti nisem odgriznil vratu!»

□ □ □ □

«Novi razred».

Tak je naslov listu, ki ga izdajajo in sestavljajo v enem samem izvodu učenci šestega razreda ljudske šole na Proseku. Dosedaj je izšlo osem števil. Vsebinska je pestra: Poučni članki, pesmi, opombe za občinarje, opazke knjižničarja, listnica uredništva in celo «mali oglasi».

List urejuje Ljudomil Cibic, naš znanez iz «Kotička».

Milijarda.

Kaj je milijarda? Kdor dočaka starost sto let, je preživel komaj 3 milijarde sekund. Od dneva, ko je bil Jezus križan je minilo do danes komaj 60 milijard sekund. Pred 80 milijardi sekund so živeli še Faraoni!

Tekom vojne so vojskujoče se države zapravile na stotine milijard denarja. In na svetu so ljudje, ki posedujejo milijarde lir in celo dolarjev. Koliko lir je moral tak bogataš zaslužiti v vsaki sekundi, da si je nabral toliko bogastva?

Stanovi v živalstvu.

Pri živalih, ki živijo družabno življenje, t. j., ki živijo skupaj v večjih množinah, srečamo skoraj isto uredbo življenja, kakor pri človeku. Najbolj urejeno «državo» med živali ima mravlja. Že Salomon pravi, «da so razumnejše od modrih». Pri mravljah najdemo vse tri kulturne stopnje ljudstev: lovce, nomade, pastirje in kmetovalce. Istotako poznajo mravlje sužnje in gospodo ter stan, ki

mu je naloga skrbeti za hrano, kakor tudi stan, ki mu je dolžnost skrbeti za varstvo.

Na splošno razlikujemo pri vseh mravljah dvoje stanov: krilate samice in samce, ki morajo skrbeti, da se število mravelj veča, ter delavci — to so mravlje brez kril — ki morajo skrbeti, da ima rod dovolj hrane.

Najboljše urejeno družabno državo srečamo pri neki vrsti ameriške mravlje, ki nabira med. Po velikosti se od naše mravlje le malo razlikuje; barve pa je nekoliko svetlejše. A medtem, ko se naša mravlja ne izpreminja, dobe nekatere teh ameriških mravelj tokom nabiranja medu, kakor jagoda velik trebuh — to je medeni meh, ki služi po zimi drugim mravljam za hrano.

Mravljišče teh mravelj je zelo obsežno. V sredo mravljišča pelje glavni hodnik. Desno in levo od glavnega hodnika se nahajajo shrambe. Njih tla so ravna, a strop tvori obok. Med noseča mravlja spleza na obok in obvisi na njem, kakor živ meh. Iz teh mehov skrkajo ostale mravlje med, ako so lačne. Dokler nima med noseča mravlja še prav polnega trebuha, se lahko še giblje, pozneje ji je to skoro nemogoče. Velikokrat se zgodi, da pade kakšna taka mravlja na tla in ne more več vstati; ako ji «delavci» ne pomagajo na noge, pogine. Tedaj pridejo «delavci» in ločijo meh z medom od ostalega trupla, ki ga odneso iz mravljišča.

Neki pridodoslovec je preiskal mravljišče teh vrst mravelj ter našel v njem deset shramb. Vsaka shramba je imela nad trideset živih mehov z medom. Med dobiva mravlja iz soka neke vrste pritlikavega hrasta. V lastnem telesu ga pa hrani zato, ker bi se drugače med po zimi strdil in mravlje bi morale poginiti.

Med noseča mravlja ne pozna vojakov — njeno življenje je miroljubno. Pač pa je vojaškega duha prevzeta neka druga vrsta američanskih mravelj: potujoča mravlja. Ta nima doma, ampak potuje, kakor cigani pri ljudeh. Redkokdaj ostane več dni na enem in istem mestu. Mravljišča ne pozna — ko počiva, se skriva med koreninami v skalovju ali pa se zarije v listje. Ob zori se te mravlje

terih se izležejo pozneje «sužnji», ki morajo delati in skrbeti za svoje gospodarje. Najhujše teh vrst so takozvane amaconke, ki jim je čeljust tako ustvarjena, da jo lahko rabijo samo za boj — hrane si ne morejo same iskati in sužnji jih morajo celo pitati.

Najpridnejša mravlja pa se nahaja v Telesasu. To je mravlja kmetiškega stanu. Najprej si te vrste mravlje izberejo prostor, ki ga bodo obdelale. Nato ga osnažijo in uravnajo. Ko se na prostoru ne nahaja nobena bilka več, vtaknejo v zemljo seme neke vrste žita. Seme se skali in iz zemlje požene bilka. To bilko varujejo mravlje, čistijo in skrbijo, da se med žito ne prikrade plevel. Ko je žito jeseni zrelo za žetev, splezajo mravlje na vsako bilko posebej, jo s težo svojih teles pripognejo k tlom in odvzemo klasu zrnje. V shrambah v mravljišču ga osnažijo in spravijo. Deloma služi kot hrana za zimo, deloma pa tudi kot seme za prihodnjo pomlad. Zgodi se, da se žito vsled deževja začne kvariti — razumne živalice odneso tedaj v solčnih dneh žito pred mravljišče na sonce. Pokvarjena zrna puste pred mravljiščem, dobro pa odneso zopet v svoje shrambe.

razvrste v kolone, ki jim poveljujejo «častniki». Kar pride kolonam na pot su uniči — celo večjim živalim so nevarne, in zgodilo se je celo, da so napadle tudi človeka, ako se jim ni ognil. Napadajo mravljišča, pomore mravlje v njih in požro nabrano hrano v shrambah.

Najhujši roparji pa so rdeče mravlje. Te hodijo krast mravljična jajca, iz ka-

Mravlja istega rodu ne pozna ne jeze, ne prepira. Vsaka opravlja svoje delo, ena izkopuje shrambe, druga zida oboke in popravlja hodnike, tretja varuje dom, četrta išče hrane, peta skrbi za zarod in neguje mladino — vse pa vedo eno: da je mogoče lepo življenje samo ako skrbijo druga za drugo in s tem tudi zase.

Lepi časi.

Ludvik, Milan, Vladko,
nam gre vse prav gladko.
Živimo vsi v veselji,
vse gre po naši želji: —

Matí kuha žgance,
pa mi bi raj piščance.
Pili bi tud vina,
a oče lirec nima.

Palec spodaj kuka,
voda v čevelj luka.
Obleke dost imamo
krojača ne poznamo.

Milan Žerjav
učenec 6. šol. I. v Brestovici — Istra

Prijatelju Teodoru!

Mar svojega Božota še kaj poznaš?
In kako se kaj imaš?
Veselje gotovo brez meje
se vedno na licah Ti smeje,
kot takrat ko še skupaj sva blá
in nama so rekli postopača dva.

Kafol Božidar
učenec II. m. šole v Postojni.

Kralj Matjaž v Podrti gori.

V Vipavski dolini se nahaja med Ajdovščino in Vipavo pod Kovkom takozvana «Podrta gora.» Pred davnim, davnim časom so se godile tam čudne, prečudne reči. V tej gori se je nahajala velikanska votlina. Ta je bila od znotraj iz samega svetlega mramorja in bleščečih kapnikov, da se je vsa svetila in ni bilo

treba zanjo nikake luči. Imela je pod Kovkom več izhodov proti Idriji in proti Vipavski dolini. To votlino si je izbral kralj Matjaž za bivališče sebi in svoji mogočni, hrabri vojski, da bi od tam čuval svojo slovensko domovino, posebno krasno Vipavsko dolino. Tu je imel tudi shranjene ogromne svoje zaklade, katere so čuvali njegovi hrabri vojaki. In dolgo se ni nihče drznil poskusiti se jih polastiti.

Pa se je zgodilo, pred davnim, davnim časom, da je zvedel za to lepo Vipavsko dolino in za zaklade kralja Matjaža tudi ljuti Turčin. Ta je sklenil obiskati te lepe kraje in se polastiti teh zakladov. Prihrul je iz Azije črez slovenske pokrajine, požigajoč in uničujoč vse, kar mu je prišlo na pot. Med potoma je pa zvedel tudi, da je čuvar onih zakladov v Podrti gori. Slišal je že mnogo o strašnem kralju Matjažu, o njegovi hrabrosti in mogočni njegovi vojski. Pohlepnost po zakladih pa mu ni dala miru in sklenil je seznaniti se s kraljem Matjažem ter se polastiti po zvijači njegovega zaklada.

V Vipavski dolini se je zvedelo nekega dne, da se valí ljuti Turčin v deželo. Kralj Matjaž se silno razsrdi, da se upa tujec prodreti v njegovo lepo dolino. Hitro zbudi svojo spečo vojsko, ki je na mah pripravljena na boj in čaka Turčina.

Kralj Matjaž pa je junak in ne pozna zahrbtnega boja in se mu vsled tega tudi ne zdi junaško takoj iznenada napasti Turčina in ga uničiti nepripravljenega.

Zato pošlje svojega sla k turškemu sultanu in ga pozove na boj. Sultan mu sporoči, da je zadovoljen, da se prične boj drugo jutro in čigar bo zmaga, tega naj bode Vipavska dolina in vsi zakladi.

Kralj Matjaž sprejme ta predlog. Zvečer se odpravi njegova vojska in on sam k počitku, nič hudega sluteč. Drugo jutro na vse zgodaj se kralj Matjaž zbudi, ter hoče iz votline, da pogleda, kakšno bo vreme. Pa kako se začudi, ko vidi, da je vhod zadelan z velikanskimi skalami. Takoj spozna zahrbito ter izdajalsko namero Turčinovo, ki ga je hotel na ta način uničiti. To ga tako razjezi, da se začne ves tresti, toda z njim vred se strese tudi gora ki se začne podirati in rušiti na turško taborišče v dolini. Nato se votlina med bliskanjem in grmenjem odpre in kralj Matjaž izide s celo vojaško vojsko, katera jo mahne po preplašenih in zbeganih Turkih ter jih uniči do zadnega. Tako je poplašal Turčina za njegovo zahrbtnost in poskušano izdajstvo. Sam pa se s svojo vojsko zopet umakne v svoje podzemsko domovje, da čuva še nadalje svoje zaklade.

Mnogi so pozneje slišali o teh zakladih v Podrti gori in lakomnost je marsikaterega dovedla do poskusa polastiti se jih, toda še vsak je plačal ta poskus s svojim življenjem.

Nekoč je hotel neki Vipavski kmetič izkopati ta zaklad. Zlezel je v kresni noči po strmini, toda ko je prišel pod vrh, je nastala grozna nevihta. Začelo se je tako bliskati in grmeti, da je kmetič od samega strahu omedlel in padel čez skalo v dolino. Tu so ga našli drugo jutro vsega pobitega in napol mrtvega. Prenesli so ga domov, kjer je utegnil samo še povedati o grozotah, ki jih je videl pod Podrto goro, na kar je umrl od prestanega strahu in bolečin.

Znani so tudi še drugi poskusi polastitve zakladov kralja Matjaža. Od zapada so došli tuji ljudje v Vipavsko dolino. Poskusili so izkopati iz votline kralja Matjaža prekrasen mramor za svoje palače in spomenike. Toda zgodilo se jim je kakor onemu kmetiču. Jeza kralja Matjaža je zopet pretresla vso goro in zasula predrzne tujece.

Tudi poznejše poskuse raznih tujcev je zadela ista usoda. Tako nam priča v Hubljev dolini cela vrsta razvalin, ki so ostanki raznih podjetij, katera so imela isti namen. Vas Fužine je danes le še kup razvalin. Edino cerkva sv. Antona je nedotaknjena.

Tam sredi Podrte gore, kjer se nahaja votlina kralja Matjaža, se še danes vidi več sto metrov široka udrtnina, a eden izhodov iz votline je tik nad izvirom Hublja in se imenuje »Luknja«. Vanjo se je že mnogim domačinom posrečilo nekaj sto metrov v goro, kjer so čuli globoko smrčanje Matjaževe vojske.

Kdor pride v Ajdovščino, se lahko še danes o vsem tem prepriča.

Nada Brajnik

učenka 7. oddelka v Ajdovščini.

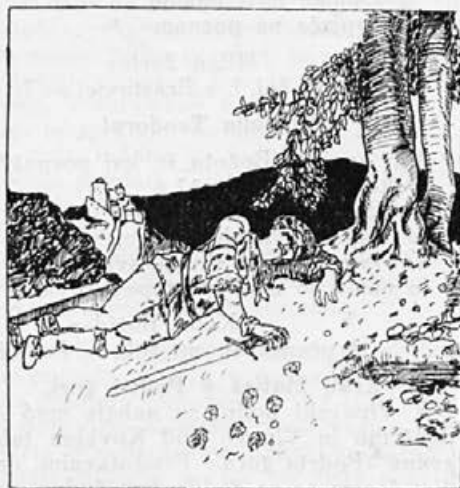
Polžek.

Polžek nese v malen, pod ta beli kamen. Matj moko seje, polžek se ji smeje. Mati pogačo meje, polžek se po hiši vejše. Mati pogačo peče, polžek nič ne reče. Mati pogačo je, polžek je ne smel.

Zapisala Hema Rižavec,
Kamnje l. r.

Smrt kraljeviča Marka.

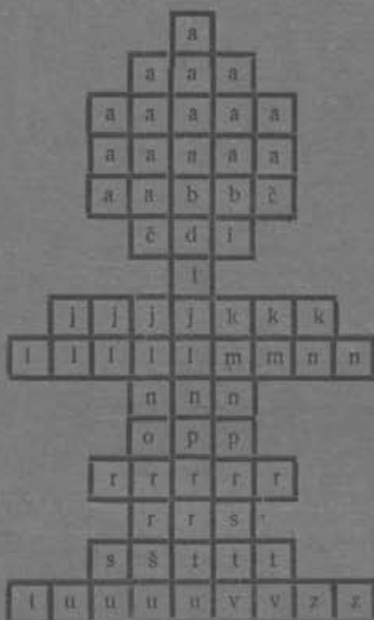
Narisal: Češnik J. IV. razred meščanske šole v Postojni.

□□ ZA KRATEK ČAS □□

Stolp.

Sestavili s pomočjo mame: Frjda Ulbin, Štefi in Stanko Breznik iz Trsta.

Soglasnik
ime meseca
ime gore
državi dostojanstvenik
del človeškega telesa
posoda
samoglasnik
dan v letu
ime mesta
nspošten človek
hišica
ime reke
pripadnik naroda
slobni možiček
ime cvetice

Po sredi navzdol čitaš znani slovenski izrek.

Uganka o modrem kmetu.

(Poslala Tomazina Josipina iz Barkovclj).

Kmet je peljal domov kozo, volka in culo zelja. Prišel je do potoka. Treba je bilo iti čez ozko brv. Ker je bila brv prešibka, niso mogli vsi trije naenkrat čez njo. Kmet premišljuje, kaj mu je storiti. Ako bi nesel volka prvega čez brv, bi koza ta čas na bregu pojedla zelje, ako bi pa nesel zelje prvo, bi volk ta čas pojedel kozo. Ako bi pa nesel kozo prvo čez brv in bi nato šel po volka, bi volk med tem pojedel kozo. Kako je prenesel vse brez škode čez brv.

Uganka.

(Objavila Danica Medvešček, učenka III. razreda v Idriji)

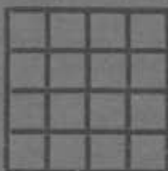
Kdor jo napravi, napravi za prodaj. Kdor jo kupi, je ne potrebuje. Kdor jo potrebuje, je ne vidiš — Kaj je to?

Razpis nagrade.

Kdor reši vse uganke do 1. septembra in bo izžreban, dobi primerno nagrado. Nagrado dobi tudi »kotilčkar«, ki najlepše opiše kak veseli ali smelen dogodek v šoli med letošnjim šolskim letom.

Računska uganka.

Nekdo ima 144 Lir, in sicer v novcih po 1 Liro, 5 Lir, 10 Lir in 20 Lir, vsakih v enakem številu po 4. — Razpoloži jih po predalčkih v štiri enake vrste in sicer tako, da znaša vsota vsake povprečne in navpične vrste in v obeh diagonalah po 36 Lir. — Kako je razvrstil svoj denar?

Zastavica.

Tri črke značijo svetnika, dodaj še črko če te mika, dobiš telesa, bodeš del; če eno črko še dodaš, tedaj obleke del imaš.

Rešitev ugank v junijski številki „Novega Roda“

Zastavica v podobah: Širite „Novi Rod“.

Stolp: F, ura, Praga, lovec, c, pek, ropar, kopriva, petelin, puška, pes, torek, rep, Apenini, — France Prežeren.

Zložni stolp: Najlepša je navada, da v hiši aloga vlada.

Računska uganka: 36 kokoši.

Vac uganke so prav rešili: Pri Sv. Jakobu: Mirko Bunc, Olga Udovič, Miloš Dušan, Valentič Vojteh, Cesar Julij, Turina Vladimir, Stančič Zora in Elda, Stefančič Božidar, Sosič Marij, Počkaj Josip, Nepužlan Hinka, Bolčič Milan, Malan Karol, Kapun Karla, Verčon Karol. — V Rojanu: Sperne Viktorija, Berger Pavla, Mikota Marica, Stare Mira, Humar Ema. — V Škedenju: Bric Branislava, Pečnik Marija, Pavletič Eleonora in Stefanija. — V Barkovljah: Pahor Viktorija, Simonič Hinko, Vitez Marija in Andrej, Spalar Olga, Pertot Vera, Pertot Erna, Pahor Lidiya, Pertot Ema. — Na Opčinah: Šonc Oskar, Kale Lucija, Guštin Danilo. — Iz Proseca: Kapun France, Sardoč Ivan. — Na Katinari: Spetič Maksimiljan. — V Nabrežini: Milič Marij, Caharija Aliče, Gruden Valerija. — Iz Idrije: Flander Janko, Lenar Milica, Marancin Viktor, Skok Zinka, Pirc Branko, Gabrijan Mara, Kogej Emilija, Dolenc Nada, Devetak Josip, Troha Vikea in Mirko, Šinkovec Marijan in Marica, Bizjak Viljem, Mlakar Metod in Adolf, Zonta Amalija, Papca in Rafaela, Šinkovec Josipina. — V Tolminu: Šorli Ljubka in Vera, Vidič Rudolf, Hrost Simon, Skočir Branislav, Oblesček Olga, Urbančič Branimir, Fon Mirko, Močnik Marica. — V Kobaridu: Uršič Marica, Pignalari Janko. — V Cerknem: Albreht Katica, Bevk Tanka. — V Grabovem ob Bači: Rejec Janko, Sattler Andrej, Klavčar Bogomir. — V Hudjužni: Torkar Julijana. — V Podbrdem: Šorli Vladimir, Valentincič Adolf. — V Mirnem: Vuk Gabrijela in Stanko, Marušič Volbenka, Klančič Marija, Uršič Marta, Ferlat Mira, Pavletič Marija, Rožič Kristina. — V Pevnu: Feigel Marta. — V Kojskem: Lenardič Kristina. — V Vrtojbi: Zorn Hilarka. — V St. Petru na Krasu: Vadnjal Jakob. — V Senožečah: Gorec Zoran. — V Postojni: Marinčič Franc, Dolgan Marijan, Zupan Edvard, Kosmina Stanko, Tomažič Josip. — V Dutovljah: Tomišič Ivana, Rebec Marija, Tomišič Stanislav, Gomezelj Josip in Alojzij, Šinigoj Ciril in Jožef, Lah Zora, Petrič Ema, Zvab Zora in Ema, Ravbar Zdravko, Rebec Silvester, Zivec Božidar. — V Komnu: Žvokelj Alojzij, Šuc Milan. — V Mavhinjah: Legiša Olga, Marija in Adela. — V Sežani: Trampuž Jožef, Stofa Malči in Milica, Trampuž Jožef, Kontelj Lea, Blokar Slavica. — V Koprivi: Šonc Vladko. — V Slivnem: Kralj Anica in Maki, Marija in Ida. — V Gradišču: Kerševan Stanislav, Volk Radovan. — V Boljuncu: Zobec Karl. — V Podgradu v Istri: Volk Metoda. — V Pasjaku: Maslo Pavel. — V Vipavi: Birjak Anton, Kariž Frido, Šmuc Stanko, Štanc Mirko, Bajc Ivan, Cudrman Božo, Zgave Danilo, Bizjak Jožefa, Korel Milena. — V Prvačini: Zorn Bogdana, Černe Stanko in Dragotin, Sušič Anton. — V Nadanjemzlu: Biščak Marko.

Izžrebana je bila:
Hinka Nepužlan
od Sv. Jakoba IV. r.

Prejela je v dar:
Šatulo za ročno delo.